

RAQAMLI DEMOKRATIYA: AHAMIYATI, JAHON DAVLATLARIDA QO‘LLASH VA KELAJAK PERSPEKTIVLARI

<https://doi.org/10.5281/zenodo.15531386>

Muminjonova Umida Xaydarovna

Jizzax Sambhram universiteti NTM o‘qituvchisi

E-mail: muminjonovaumida9@gmail.com

Annotatsiya.

Ushbu maqola raqamli demokratiyaning ahamiyatini, uning jahon davlatlaridagi qo‘llanilishini va kelajakdagi rivojlanish perspektivlarini o‘rganishga bag‘ishlangan. Raqamli demokratiya fuqarolarning davlat boshqaruvida ishtirokini oshirish, shaffoflikni ta‘minlash va demokratik jarayonlarni samarali qilish imkoniyatlarini yaratadi. Maqolada raqamli demokratiya konsepti, uning asosiy komponentlari va dunyo davlatlarida amalga oshirilgan raqamli demokratiya tashabbuslari tahlil qilinadi. Shuningdek, maqola raqamli demokratiyaning muvaffaqiyatli rivojlanishiga to‘sqinlik qiluvchi muammolar, masalan, kiberxavfsizlik, texnologik tenglik va maxfiylik kabi masalalarni ham ko‘rib chiqadi. Kelajakda raqamli demokratiyaning qanday rivojlanishi va qanday yangi imkoniyatlarni yaratishi kutilmoqda. Raqamli demokratiya zamonaviy jamiyatda fuqarolarning davlat boshqaruvida faol ishtirok etish imkoniyatini kengaytiruvchi vositalardan biridir. Bu kontseptsiya axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanib, demokratik jarayonlarni takomillashtirishga qaratilgan.

Kalit so‘zlar

Raqamli demokratiya,, axborot texnologiyalari, onlayn ovoz berish, elektron hukumat, kiberxavfsizlik, inson huquqlari, ochiq ma‘lumotlar, interaktiv platformalar, raqamli tenglik, demokratik islohatlar

Аннотация.

Данная статья посвящена исследованию значения цифровой демократии, ее использованию в странах мира и перспективам дальнейшего развития. Цифровая демократия создает возможности для расширения участия граждан в государственном управлении, обеспечения прозрачности и эффективности демократических процессов. В статье анализируется концепция цифровой демократии, ее основные компоненты и инициативы цифровой демократии, реализуемые в странах мира. В статье также рассматриваются проблемы, препятствующие успешному развитию цифровой демократии, такие как кибербезопасность, технологическое

равенство и конфиденциальность. Как цифровая демократия будет развиваться в будущем и какие новые возможности она создаст. Цифровая демократия – один из инструментов, расширяющий возможности активного участия граждан в государственном управлении в современном обществе. Эта концепция направлена на совершенствование демократических процессов с использованием информационных и коммуникационных технологий.

Ключевые слова

Цифровая демократия, информационные технологии, онлайн-голосование, электронное правительство, кибербезопасность, права человека, открытые данные, интерактивные платформы, цифровое равенство, демократические реформы.

Abstract

This article is devoted to the study of the importance of digital democracy, its use in world countries and future development prospects. Digital democracy creates opportunities to increase citizens' participation in public administration, ensure transparency and make democratic processes effective. The article analyzes the concept of digital democracy, its main components and digital democracy initiatives implemented in the countries of the world. The article also examines issues that hinder the successful development of digital democracy, such as cybersecurity, technological equity, and privacy. How digital democracy will develop in the future and what new opportunities it will create. Digital democracy is one of the tools that expands the possibility of active participation of citizens in state management in modern society. This concept is aimed at improving democratic processes using information and communication technologies.

Keywords

Digital democracy, information technology, online voting, e-government, cyber security, human rights, open data, interactive platforms, digital equality, democratic reforms

Kirish

Raqamli demokratiya jamiyatning demokratik boshqaruvini rivojlantirishda raqamli texnologiyalarning ahamiyatini ta'kidlaydi. Fuqarolarni davlat boshqaruvida faol ishtirok etishga imkon yaratish, davlatning shaffofligini ta'minlash va qarorlarni samarali qabul qilish uchun raqamli texnologiyalar muhim vosita sifatida namoyon bo'lmoqda. Ushbu maqola raqamli demokratiyaning zamonaviy ahamiyatini, dunyo davlatlarining ushbu jarayonda qanday ishtirok etayotganini va uning kelajakdagi rivojlanishini o'rganadi. Raqamli demokratiya –

bu zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalari (AQT) yordamida fuqarolarning davlat boshqaruvida ishtirokini oshirish va demokratik jarayonlarni samarali va shaffof tarzda amalga oshirishni ta'minlashga qaratilgan bir qator tashabbuslardir. Bugungi kunda dunyo miqyosida raqamli demokratiya jamiyatni rivojlantirish, davlat boshqaruvini shaffoflashtirish va fuqarolar ishtirokini kengaytirish maqsadida qo'llanilmoqda. Ushbu maqolada raqamli demokratiyaning ahamiyati, uning asosiy komponentlari va dunyo davlatlarining bu jarayondagi ishtiroki ko'rib chiqiladi.

Asosiy qism.

Raqamli demokratiyaning ahamiyati. Raqamli demokratiya fuqarolar ishtirokini kengaytirish va davlat boshqaruvining samaradorligini oshirishda muhim rol o'ynaydi. Elektron ovoz berish, raqamli identifikatsiya, onlayn so'rovlar va ochiq ma'lumotlar platformalari orqali fuqarolar davlat qarorlarida o'z fikrlarini bildirishlari mumkin. Shu bilan birga, raqamli demokratiya, davlat faoliyatining shaffofligini ta'minlab, korrupsiyani kamaytirish va davlat resurslarini samarali boshqarish imkoniyatlarini yaratadi.

- Fuqarolar ishtiroki: raqamli demokratiya fuqarolarni davlat boshqaruvi jarayonlariga to'g'ridan-to'g'ri jalb qilish imkoniyatini yaratadi. Elektron ovoz berish tizimlari, onlayn so'rovlar va muhokama platformalari fuqarolarni jamiyatdagi siyosiy va ijtimoiy jarayonlarda faol ishtirok etishga rag'batlantiradi. Raqamli platformalar fuqarolarga o'z fikrlarini bildirish, onlayn ovoz berish yoki muhokamalarda qatnashish imkoniyatini beradi. Bu, ayniqsa, turli joylarda yashovchi yoki boshqa sabablarga ko'ra siyosiy jarayonlarda ishtirok eta olmaydigan kishilar uchun muhimdir.

-Shaffoflik va korrupsiyaga qarshi kurash: raqamli platformalar davlat faoliyatining ochiqqligini ta'minlaydi. Ochiq ma'lumotlar, davlat byudjeti va xarajatlari haqida fuqarolarni xabardor qilish orqali, korrupsiya darajasi pasayadi va boshqaruv samaradorligi oshadi. Raqamli texnologiyalar yordamida davlat faoliyatini kuzatish va tahlil qilish osonlashadi. Masalan, ochiq ma'lumotlar (open data) platformalari orqali fuqarolar davlatbyudjeti yoki qonun loyihalari haqida aniq ma'lumot olishi mumkin.

- Demokratik jarayonlar va saylovlar: elektron saylovlar, raqamli imzo va boshqa texnologiyalar yordamida saylov jarayonlarini ishonchli va samarali qilish mumkin. Bu fuqarolarning saylovda qatnashishlarini osonlashtiradi va saylovlarning tez va aniq natijalarini olishga imkon yaratadi.

Raqamli demokratiya fuqarolar va davlat o'rtasidagi munosabatlarni mustahkamlash, ishonchni oshirish va boshqaruv samaradorligini ta'minlash uchun muhim vositadir. Biroq, bu tizimni joriy etishda kiberxavfsizlik,

ma'lumotlarning maxfiyligi va texnologik tenglik kabi masalalarga e'tibor berish zarur.

Raqamli demokratiyaning mohiyati demokratik jarayonlarni raqamli texnologiyalar orqali takomillashtirish, fuqarolarni kengaytirilgan ishtirokchilikka jalb etish va davlat boshqaruvining samaradorligini oshirishga qaratilgan. Bu tizim davlat va fuqarolar o'rtasidagi muloqotni yanada ochiq, samarali va ishonchli qilishga xizmat qiladi.

Dunyo davlatlarida raqamli demokratiyaning qo'llanishi raqamli demokratiya dunyo davlatlarida fuqarolarning davlat boshqaruvida ishtirokini oshirish va demokratik jarayonlarni takomillashtirish uchun muhim ahamiyatga ega. Uning joriy etilishi davlatlar uchun quyidagi imkoniyatlarni beradi:

1. Demokratik ishtirokni kengaytirish. Raqamli vositalar orqali aholining turli qatlamlari, jumladan, yoshlar, qishloq aholisi va boshqa toifalar davlat boshqaruv jarayonlarida faol ishtirok etishi mumkin. Masalan, Estoniya elektron ovoz berish tizimini joriy etib, saylovlarda ishtirok etish qulayligini oshirgan.

2. Davlat boshqaruvida shaffoflik. Shvedsiya, Daniya va boshqa Skandinaviya davlatlari ochiq ma'lumotlar platformalarini rivojlantirib, davlat qarorlari haqida fuqarolarga ma'lumot yetkazib berishda yetakchilik qilmoqda. Bu fuqarolar ishonchini oshiradi va korrupsiyani kamaytiradi.

3. Tezkorlik va samaradorlik. Elektron hukumat tizimlari davlat xizmatlarini tez va samarali ko'rsatishga imkon yaratadi. Masalan, Singapurda "Smart Nation" loyihasi orqali fuqarolar onlayn shaklda turli xizmatlardan foydalanadi, bu vaqt va resurslarni tejaydi.

4. Innovatsion imkoniyatlar. AQSh va Buyuk Britaniyada onlayn platformalar orqali jamoatchilik fikri to'plab, qonunchilik yoki siyosiy qarorlar loyihalariga takliflar kiritiladi. Bu jarayonni aholiga yaqinlashtiradi va samaradorlikni oshiradi.

5. Global aloqalarni mustahkamlash. Raqamli demokratiya davlatlararo hamkorlik va xalqaro muloqotni kuchaytiradi. Masalan, Yevropa Ittifoqi doirasida onlayn platformalar fuqarolar uchun umumiy loyihalar bo'yicha o'z fikrlarini bildirish imkoniyatini yaratadi.

6. Pandemiya va favqulodda holatlar uchun moslashuvchanlik. COVID-19 pandemiyasi davrida ko'plab davlatlar raqamli platformalardan foydalanib, fuqarolarni jarayonlarga jalb etdi va muhim qarorlar bo'yicha masofaviy maslahatlar olib bordi. Bu esa raqamli demokratiyaning ahamiyatini yanada oshirdi.

Dunyo davlatlarida raqamli demokratiyaning joriy etilishi fuqarolarning siyosiy jarayonlarga faolroq ishtirokini ta'minlaydi, davlat va jamiyat o'rtasidagi ishonchni kuchaytiradi hamda boshqaruvning samaradorligini oshiradi. Ammo, bu

tizimni muvaffaqiyatli qo'llash uchun kiberxavfsizlik va texnologik tenglik kabi muammolarni hal qilish muhimdir.

Estoniya: raqamli fuqarolik va elektron ovoz berish. Estoniya raqamli demokratiya sohasida dunyodagi yetakchi davlatlardan biridir. Elektron ovoz berish, "e-Residency" dasturi va raqamli identifikatsiya orqali Estoniya fuqarolari va hatto boshqa davlat fuqarolari ham osonlik bilan davlat xizmatlaridan foydalanishlari mumkin.

Shvetsiya: ochiq ma'lumotlar va fuqarolar ishtiroki. Shvetsiyada davlat xizmatlarini raqamlashtirish va ochiq ma'lumotlar platformalari orqali fuqarolar o'z fikrlarini bildirishlari va qarorlarni qabul qilishda qatnashishlari mumkin. Bunda, davlat va fuqarolar o'rtasidagi aloqalar yanada samarali bo'ladi.

Singapur: Smart Nation tashabbusi. Singapurning "Smart Nation" tashabbusi raqamli demokratiyaning muvaffaqiyatli qo'llanishini namoyish etadi. Bu yerda fuqarolar raqamli platformalar orqali davlat xizmatlariga kirish, qarorlar qabul qilishda ishtirok etish va onlayn tarzda o'z fikrlarini bildirish imkoniyatiga ega.

Indoneziya: Onlayn saylovlar. Indoneziya raqamli saylov tizimlarini joriy etish orqali fuqarolarning saylovlarda osonroq qatnashishlarini ta'minlamoqda. Elektron saylovlar orqali saylov jarayonlarini ishonchli va samarali qilish maqsad qilingan.

Raqamli demokratiya fuqarolar ishtirokini kengaytirish, davlat boshqaruvini shaffoflashtirish va demokratik jarayonlarni samarali qilishda muhim vosita hisoblanadi. Jahon davlatlari, ayniqsa Estoniya, Shvetsiya, Singapur va Indoneziya, raqamli demokratiyani qo'llash orqali boshqaruvni takomillashtirmoqda. Biroq, raqamli demokratiyaning muvaffaqiyatli rivojlanishi uchun xavfsizlik, texnologik tenglik va maxfiylik masalalarini hal qilish zarur. Kelajakda, raqamli demokratiya yangi texnologiyalar yordamida yanada rivojlanib, jamiyatdagi siyosiy va ijtimoiy jarayonlarni yanada samarali qiladi. Raqamli demokratiyaning muvaffaqiyatli rivojlanishi uchun kiberxavfsizlikni ta'minlash zarur. Fuqarolar ma'lumotlarini himoya qilish, saylov tizimlarining xavfsizligini ta'minlash va raqamli tizimlarni ishonchli qilish juda muhim ahamiyatga ega. Raqamli demokratiya barcha fuqarolar uchun teng imkoniyatlarni yaratishi kerak. Rivojlanayotgan mamlakatlarda internetga kirish imkoniyatlarining cheklanganligi, texnologik tenglikni ta'minlashda muammolarni keltirib chiqarishi mumkin. Fuqarolarning shaxsiy ma'lumotlari va huquqlarini himoya qilish raqamli demokratiyaning muhim qismi hisoblanadi. Ma'lumotlarning maxfiyligi va xavfsizligini ta'minlash uchun raqamli texnologiyalarning xavfsizligini kuchaytirish zarur.

Kelajak perspektivalari. Raqamli demokratiya kelajakda yanada kengroq qo'llanilishi kutilmoqda. Yangi texnologiyalar, masalan, sun'iy intellekt, blokcheyn

va "Internet of Things" (IoT) kabi innovatsiyalar, raqamli demokratiyani yanada kuchaytirishi mumkin. Biroq, bu jarayonda texnologik muammolar, xavfsizlik va ma'lumotlar maxfiylikni ta'minlash kabi masalalar hal qilinishi zarur. Raqamli demokratiya kelajakda jamiyatni boshqarishda inqilobiy o'zgarishlarni amalga oshirish uchun katta imkoniyatlarga ega. Uning rivojlanish istiqbollari quyidagicha bo'lishi mumkin:

1. Keng qamrovli ishtirok. Raqamli platformalar orqali fuqarolarni siyosiy va ijtimoiy jarayonlarga jalb qilish yanada osonlashadi. Sun'iy intellekt va big data texnologiyalari fuqarolarning fikrlarini tahlil qilish va ularni siyosiy qaror qabul qilish jarayoniga jalb qilishni takomillashtiradi.

2. Elektron ovoz berishning keng qo'llanilishi. Elektron ovoz berish tizimlari global miqyosda keng joriy qilinishi mumkin. Bu nafaqat saylovlarda qatnashishni qulaylashtiradi, balki ovoz berish jarayonini tezkor va haqqoniy qiladi.

3. Shaffoflikning kuchayishi. Blokcheyn texnologiyasidan foydalanish orqali davlat xizmatlari va saylov jarayonlarini yanada shaffof va kuzatish mumkin bo'lgan holatga keltirish rejalashtirilmoqda. Bu korrupsiyani kamaytirishga yordam beradi.

4. Tengdoshlararo boshqaruv (Peer-to-Peer Governance). Raqamli demokratiya texnologiyalari davlat boshqaruvini markazsizlashtirish va fuqarolarni o'z hududiy muammolarini mustaqil hal qilish jarayoniga jalb qilish imkonini beradi. Masalan, jamoalar o'z loyihalarini moliyalashtirish yoki mahalliy qonunlarni qabul qilishda to'g'ridan-to'g'ri qatnashishi mumkin.

5. Sun'iy intellekt va avtomatlashtirish. Sun'iy intellekt davlat boshqaruvi va siyosiy qaror qabul qilish jarayonlarini optimallashtirishda muhim rol o'ynaydi. Masalan, AI yordamida fuqarolarning ehtiyojlarini tahlil qilish va ularning muammolariga mos yechimlarni taklif qilish mumkin.

6. Globallashtirish va transmilliy demokratiya. Raqamli platformalar xalqaro hamkorlikni kuchaytiradi. Transmilliy masalalar bo'yicha jamoaviy fikr bildirish va qaror qabul qilish imkoniyatlari kengayadi. Bu, ayniqsa, ekologik muammolar yoki global xavfsizlik bo'yicha muhimdir.

7. Ta'lim va bilimning o'sishi. Kelajakda raqamli demokratiya aholiga davlat boshqaruvi va huquqiy masalalar bo'yicha yanada ko'proq ma'lumot olish imkoniyatini beradi. Virtual seminarlar, ochiq ma'lumotlar bazalari va onlayn kurslar orqali fuqarolar o'z huquqlarini yaxshi anglab, yanada faol ishtirokchilar bo'lib yetishadi.

8. Adolatli boshqaruvni ta'minlash. Raqamli texnologiyalar turli ijtimoiy guruhlarining manfaatlarini ko'proq hisobga olishga yordam beradi. Sun'iy

intellekt asosidagi tahlil fuqarolar ehtiyojlarini aniqroq tushunish va ularga mos keluvchi siyosat ishlab chiqishga imkon beradi.

Xulosa.

Raqamli demokratiya – bu zamonaviy jamiyatni boshqarishda demokratik tamoyillarni takomillashtirish va keng jamoatchilikni qaror qabul qilish jarayonlariga jalb qilish uchun innovatsion yondashuvdir. Axborot-kommunikatsiya texnologiyalari yordamida fuqarolar va davlat o'rtasidagi aloqalar shaffof, tezkor va samarali shaklda tashkil qilinmoqda.

Estoniya, Shvetsiya va Singapur kabi davlatlarning muvaffaqiyatli tajribalari raqamli demokratiyaning boshqaruv tizimini kuchaytirishdagi ahamiyatini namoyon etmoqda. Shu bilan birga, rivojlanayotgan davlatlarda bu jarayonlarni joriy qilish imkoniyatlari texnologik infratuzilmaga bog'liq. Kelajakda raqamli demokratiya sun'iy intellekt, blokcheyn va boshqa ilg'or texnologiyalar yordamida global miqyosda rivojlanib, fuqarolarning siyosiy va ijtimoiy jarayonlarda faolroq ishtirokini ta'minlashi kutilmoqda. Biroq, texnologiyalarni joriy etishda kiberxavfsizlik, texnologik tenglik va ma'lumotlarning maxfiyligi muammolariga e'tibor qaratish zarur. Ushbu masalalarning muvaffaqiyatli hal qilinishi raqamli demokratiyaning samaradorligini oshirib, davlat va jamiyat o'rtasidagi ishonchni mustahkamlashga xizmat qiladi.

Xulosa qilib aytganda, raqamli demokratiya insoniyat uchun yanada adolatli, shaffof va inklyuziv boshqaruv tizimini yaratishga asos bo'lib xizmat qiladigan, kelajakka yo'naltirilgan muhim vositadir. Raqamli demokratiya kelajakda davlat boshqaruvi va fuqarolar o'rtasidagi aloqalarni yanada samarali, shaffof va inklyuziv qilish uchun asosiy vositaga aylanishi mumkin. Ammo texnologik rivojlanish bilan birga kiberxavfsizlik, maxfiylik va teng imkoniyatlarni ta'minlash bo'yicha masalalar ustuvor ahamiyat kasb etadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Mirziyoyev SH.M. Xalqimizning roziligi bizning faoliyatimizga berilgan eng oliy bahodir. Jild 2.-T.: "O'zbekiston", 2018-455-bet.
2. Tolipov F. Raqamli demokratiya va raqamsiz demokratiya. // Konsensus. –№2. – 2020. –B. 58.
3. Ikrom Boboqulovich Mirzaev (2021). Milliy madaniyat falsafasi. Academic research in educational sciences, 2 (12), 965-969.
4. Ramatov, J., Baratov, R., Jurabayev, N., Umarova, R., & Mamajanova, G. (2022, June). Evolution of railway construction development in Uzbekistan: Past

and prospects. In AIP Conference Proceedings (Vol. 2432, No. 1, p. 030011). AIP Publishing LLC.

5. Muminjonova U. Zamonaviy dunyoda raqamli demokratiyaning ahamiyati."Ilm-fan taraqqiyoti: ilmiy innovatsion yondashuvlar va strategic tahlillar" mavzusida xalqaro ilmiy-texnik konferensiya 2024-YIL 11-NOYABR 2-QISM,366-BET